

A FORDÍTÁSI TEVÉKENYSÉG KOORDINÁCIÓJA A SZOVJETUNIÓBAN

KOLESZOVA, Rimma Vladimirovna

A tudományos-technikai fejlődés ütemének további gyorsítása érdekében az SZKP XXV. kongresszusán hozott határozatok sikeres megvalósítása elszakíthatatlan a tudomány és technika külföldi helyzetének tanulmányozásától, a különböző tudományterületen a tapasztalatok állandó cseréjétől. A haladás mozgatóerői közé tartozik a tudományos-műszaki információ, különösen a tudományos-műszaki folyóiratokban megjelenő publikációk, az árukat kísérő dokumentáció, a szabadalmak és minden egyéb irodalom, amely a világ valamennyi országából a Szovjetunióba kerül.

Ezeknek az anyagoknak a fordítása részint szakosított fordítási szervezetekben, részint különböző tudományos kutatóintézetekben, tervező irodákban és vállalatokban történik. A szervezetek nagy számú fordítógárdája évente mintegy 400 ezer szerzői ív terjedelmű különféle közleményt fordít le.

A Szovjetunióban folyó fordítási tevékenység hatalmas méretei és eredményeinek magas informatív értéke mindig is arra készítették az ország információs szakembereit, hogy komoly figyelmet szenteljenek e fontos tevékenységnek, amely lehetővé teszi a külföldi tapasztalatok megismerését, amelynek már hagyományai vannak a hazai tájékoztatási szolgálatban. Lenin már 1922-ben rámutatott arra, hogy „Figyelemmel kell kísérni a megfelelő irodalmat minden nyelven, le kell fordítani – vagy legalábbis röviden ismertetni kell – minden valamennyire is értékes ... irodalmi terméket.” (Lenin Összes Művei. Budapest, 1975. 45. kötet, 25. oldal.)

A fordítások többsége nem kerül publikálásra, csak néhány példányban készül, hiszen a különböző területeken dolgozó szakembereknek csak szűk köre számára érdekesek.

Az 1950-es években az ország különböző tudományos szervezeteiben és könyvtáraitokban kezdték meg a fordításgyűjtemények kialakítását, amelyek a másutt dolgozók, a háttérterületek szakembereinek érdeklődésére is számot tartottak, de nem voltak számukra hozzáférhetőek. Ekkor merült föl az a gondolat, hogy szabályozni kell az irodalom e fajtájával kapcsolatos munkákat. Alapvető jelentőségűvé vált egy olyan koordinációs rendszer létrehozása, amely meg tudná szüntetni az esetleges párhuzamosságokat a fordítások elkészítésében, ellátná az ország vállalatait, intézményeit és szervezeteit a fordítások másolataival.

A fordítások koordinációs munkálatai 1958-ban kezdődtek, amikor létrejött az Össz-szövetségi nyilvános tudományos-műszaki könyvtár (GPNTB).

Egyéb funkciók mellett ezt a könyvtárat bízták meg az országos műszaki fordításgyűjtemény kiépítésével. Minden műszaki fordítással foglalkozó intézmény, szervezet a fordítások egy példányát megküldi a GPNTB-nek.

1964-ben a Szovjetunió Minisztertanácsának Országos Tudományos és Műszaki Bizottsága szabályozta először a fordítással foglalkozó szervezetek tevékenységét, kiadta az „Utasítás a koordináció rendjéről a külföldi műszaki irodalom és dokumentáció fordítása területén”^{*} című dokumentumot.

Ezt 1971-ben egy új utasítás váltotta föl, majd 1973-ban kidolgozták és elfogadták a „Szovjetunió és a szövetséges köztársaságok minisztériumai, hatóságai, a vállalatok, intézmények és szervezetek munkájának koordinálási rendje a külföldi természettudományi és műszaki irodalom és dokumentáció fordítása területén”^{**} c. dokumentumot

Országos Műszaki Fordítóközpont

Jelenleg az országban folyó fordítási tevékenység koordinációjával kapcsolatos általános rendelkezéseket a Szovjetunió Minisztertanácsának Országos Tudományos és Műszaki Bizottsága dolgozza ki és valósítja meg. A fordítások koordinációjával kapcsolatos napi teendőkkel 1973 óta az Országos Műszaki Fordítóközpontot (VCP) bízták meg, amely a VINITI Fordító irodájának átszervezése folytán alakult meg, és amely az ország legnagyobb fordítási szervezete, s mint tudományos kutatóintézet a fordítás hagyományos formáinak tökéletesítésével, a gépi fordítás ipari rendszereinek létrehozásával és a műszaki fordítás információs folyamatainak automatizálásával foglalkozik.

Az új szervezet elősegítette a fordítási tevékenység mutatóinak gyors növekedését. Jelenleg a VCP több mint 30 nyelvből fordítja a műszaki irodalmat. A fordítások 50 %-a angol, 18 %-a német, 9 %-a japán, 6 %-a francia, 2,5 %-a lengyel és 2 %-a cseh nyelvről készül.

A VCP fordítói kollektíváját kb. 5 ezer szerződéses idegen nyelveket jól ismerő szakember alkotja. Ez a különböző foglalkozású, nagylétszámú gárda lehetővé teszi, hogy minden közleményt megfelelő szakember fordítson gyorsan, pontosan, az igényeknek megfelelően. A fordítások értékét az határozza meg, hogy tartalmi, funkcionális és stilisztikai szempontból mennyire hűek az eredetihez. A fordítások nem tartalmazhatnak terminológiai ferdtéseket, és emellett meg kell felelniük az orosz nyelv normáinak. A fordításokban be kell mutatni a teljes illusztrációs anyagot, a képleteket és táblázatokat is.

* Insztrukcija o porjadke koordinacii rabotü po perevodu inosztrannoj naucsno-tehniczeszkoj literaturü i dokumentacii

** Porjadok koordinacii rabotü minisztersztva i vedomsztv SzSzsZR i szozjuznüh reszpublik predprijatij, ucsezsdenij i organizacij po perevodu inosztrannoj literaturü i dokumentacii po esztesztvennum naukam i tehnikе

A VCP – mint országos műszaki tájékoztatási szerv – egyik alapvető funkciója az országban folyó fordítási tevékenység koordinálása. Ezt a munkát a szabadalmakkal kapcsolatban a Központi Szabadalmi Tájékoztatási Kutatóintézettel (CNIPI) együtt végzik.

Fontos a fordítások egyértelmű megformálása. E célból a VCP kidolgozta a GOSZT 20705–75 „A műszaki irodalom és dokumentáció fordításai. A szerkesztés szabályai”^{**} c. szabványt, amely 1976. január 1-én lépett életbe.

E célból a VCP végzi:

- az elkészült műszaki irodalmi és dokumentációs fordítások kötelező regisztrációját;
- a fordítások többszöri elkészítésének kiküszöbölését;
- az országos fordításgyűjtemény és segédkönyvtár létrehozását az elkészült fordítások kötelezpéldányszolgáltatása alapján;
- tájékoztató szolgálatot az elkészült és készülő fordításokról;
- az érdekelt vállalatok, intézmények és szervezetek ellátását az elkészült fordításokkal és másolatokkal.

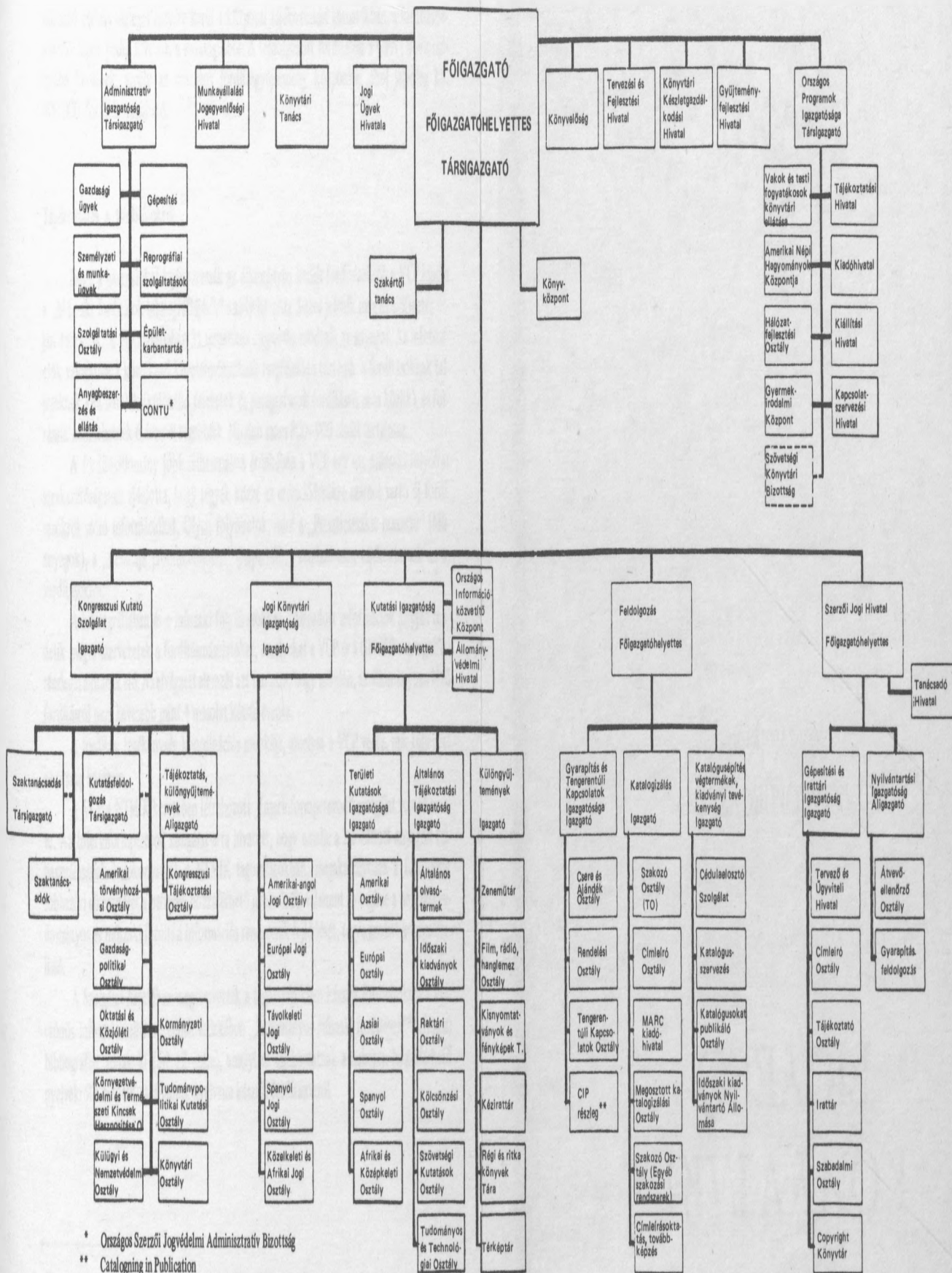
A VCP egyik része, a Fordítások Tájékoztatási és Koordinációs Osztálya, amelyet a fordítások koordinációjának gyakorlati megvalósításával bíztak meg, nagy referenz apparátussal rendelkezik: központi nyilvánártásában (tájékoztatási kartotékjában) több mint 600 ezer cédula található a fordítások bibliográfiai leírásaival, (amely a „fordításbejelentő” cédulák besorolásával növekszik.) Ez a cédulatömeg 1960-tól napjainkig gyűlt össze. A központi tájékoztatási kartotékot a fordítások forrásainak cím szerinti betűrendjében állították föl: közülük első helyen (45–50 %) a periodikus kiadványok cikkeiről készült fordítások állnak.

Külön cédulatömeget jelentenek a vállalati irodalom fordításai (15–18 %), valamint a konferenciák, kongresszusok, szimpoziumok anyagainak fordításai (5 %). A központi tájékoztatási kartoték jellemzője, hogy nemcsak az elkészült fordításokról tartalmaz információt, hanem azokról is, amelyeken éppen dolgoznak.

A már említett 1973-as utasításnak megfelelően a fordítást vállaló szervezeteknek engedélyt kell kapniuk a VCP-től a fordítás elvégzésére. A fordítási engedélyek kiadása a posztán elküldött, vagy közvetlenül a fordítási koordinációs osztályon bemutatott fordításbejelentő lapok alapján történik. A fordításbejelentő lapot behasonlítják a központi tájékoztatási kartotékban, és abban az esetben, ha ott még nem regisztrálták ezt a forrást, a szervezet megkapja az engedélyt a fordítás elvégzésére. A lap hátoldalára rákerül „A fordítás engedélyezve” bélyegző, és visszajut a megrendelőhöz, másolata pedig a központi tájékoztatási kartotékban marad. Ez a lap a fordítás elkészítésére kiadott hivatalos dokumentum. Az a szervezet, amely engedélyt kapott a fordításra, köteles ingyen a GOSZT 20705–75 szabvány előírásainak megfelelően készült fordítás első példányát beküldeni a VCP-be. A fordítás elkészítésének határidejét a terjedelemtől függően határozzák meg, átlagosan egy szerzői ívet egy hónap alatt kell lefordítani.

^{**} GOSZT 20705-75 „Perevodü naucsno-tehniczeszkoj literaturü i dokumentacii. Pravila oformlenija”.

A KONGRESSZUSI KÖNYVTÁRSZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

* Országos Szerzői Jogvédelmi Adminisztratív Bizottság

** Cataloging in Publication

A VCP-be bekerült fordításokat feldolgozzák, a fordítás bibliográfiai leírását tartalmazó cédula végleges helyére kerül a központi tájékoztatási kartotékban, a fordításbejelentő lapot pedig kiveszik a katalógusból. A feldolgozott fordítások a GPNTB állományába kerülnek, amely az országos fordításgyűjtemény központja, ahol jelenleg kb. 400.000 fordítás található.

Tájékoztatás a fordításokról

Hogy a használókat tájékoztassák az állományba került fordításokról, a VCP kiadja a „Műszaki fordítások bibliográfiáját”,* amely havonta 3-szor jelenik meg és előfizetés útján terjesztik. A bibliográfiában 31 tematikus csoportba rendezik az anyagot. Az információk válogatása a következő követelményeknek megfelelően történik: a fordításoknak teljeseeknek kell lenniük (különálló fejezetek és paragrafusok fordításait nem közlik), és forrásaik nem lehetnek 6 évesnél régebbiek. Minden szám 800–900 címet tartalmaz.

A fordításállomány jobb felhasználása érdekében a VCP egy sor műszaki folyóirat szerkesztőségének ajánlotta, hogy tegyék közzé az érdeklődésükre számot tartó új fordításokról szóló információkat. Olyan folyóiratok, mint a „Plaszticseszkie maszszü” (Műanyagok), a „Lesznaja promüslennoszt’” (Fairpar) stb. rendszeresen tájékoztatnak az új fordításokról.

A bibliográfiában és a műszaki folyóiratokban közreadott információk alapján rendelik meg a szervezetek a fordításmásolatokat, amelyeket a VCP és a GPNTB reprográfiai részlegei állítanak elő. Az elvégzett elemzés azt mutatta, hogy minden, az állományban lévő fordításról nem kevesebb mint 4 másolat készül évente.

A fordítási tevékenység koordinációs munkája, amelyet a VCP végez, már túllépett az ország határain.

A VCP a NTMIK keretében létrehozott „Interinformperevod” szolgálat vezető szerve. Az Interinformperevod szolgálat arra hivatott, hogy emelje a lefordított anyagok felhasználásának hatékonyságát a NTMIK tagországokban, megakadályozza a fordítások többszöri elkészítését a nehezen hozzáférhető nyelvekről, valamint elősegítse a nemzeti tudományos és műszaki fordítási információs rendszerek fejlődését, tegye azokat kompatibilissé.

A Szolgálat keretében megszervezték a tagországokban készült fordításokról a kölcsönös információellátást; ennek érdekében „Tudományos-műszaki fordítások”** címmel bibliográfiát adnak ki (évi 12 szám), amelyben tájékoztatnak a nehezen hozzáférhető nyelvekről a NTMIK tagállamok nyelveire készült fordításokról.

* „Ukazatel’ perevodov naucsno-tehniczeszkoj literaturü”

** „Naucsno-tehniczeszkie perevodü”

A Szolgálat keretein belül megszervezték a fordítások és másolatok nemzetek közötti cseréjét is, tapasztalatcserét folytatnak, szemináriumokat tartanak a nemzeti rendszerek munkatársainak továbbképzésére. A műszaki fordítási munka mennyiségi növekedésének következtében megnőtt a fordítási engedélyek kiadásával és az állományba került fordítások bibliográfiai feldolgozásával kapcsolatos munka mennyisége (naponta több mint 200 fordításbejelentést és ugyanannyi kész fordítást dolgoznak föl). Természetes, hogy a hagyományos munkamódszerek már nem elégítik ki a megrendelők szükségleteit. Ezért itt is aktuálissá váltak a gépesítés kérdései.

Az Országos Műszaki Fordítóközpont hozzákezdett a „Perevod” (Fordítás) nevű automatizált rendszer létrehozásához. Ezt a rendszert mint egyesített automatizált vezetési (ASzU) és információkeresési rendszer (IPSz) fogják bemutatni, amely biztosítja az országban folyó fordítási tevékenység irányítását és az információt felhasználók szolgálatának korszerű formáit: a „Fordítások bibliográfiája” és a hozzá tartozó különböző mutatók – tárgy-, forrás-, szerzői mutató – összeállítását stb. A szolgáltatások szférája kibővül az egyedi tematikus igények kielégítésével, és az SDI szolgáltatás bevezetésével. A Perevod rendszer különböző szintjeinek fokozatos bevezetését tervezik.

(Fordította: RÁCZ Ágnes)

AZ NDK-BAN KIADOTT GYERMEKLEXIKONT („Von Anton bis Zylinder”) az NSZK-beli lübecki tartományi gyűlés 1977 januári határozata értelmében (akkor a CDU-nak itt abszolút többsége volt) el kellett távolítani a gyermekrészlegek kézikönyvtárából, – át-helyezni a felnőttek részlegébe, nehogy „megzavarja a gyermekek gondolkodását”. Az 1978 tavaszi választásokon az SPD–FDP koalíció jutott többségre, s az új tartományi parlament revideálta a döntést: a gyermeklexikon visszakerült a gyermekrészlegbe.

(Buch und Bibliothek, 1978. 7/8. no.)